

2018-10-26

Mottagare:
Kungliga biblioteket
strategi@kb.se

SVAR TILL NATIONELLA BIBLIOTEKSSTRATEGIN

Från forsknings- och utbildningsinstitutionerna inom biblioteks- och informationsvetenskap i Sverige,
oktober 2018

Institutionen för kulturvetenskaper, Avdelningen för ABM, Lunds universitet
Institutionen för ABM, Uppsala universitet
Sociologiska institutionen (biblioteks- och informationsvetenskap), Umeå universitet
Institutionen för kulturvetenskaper, Linnéuniversitetet
Sektionen för biblioteks- och informationsvetenskap, Högskolan i Borås

Umeå universitet

UPPSALA
UNIVERSITET

Linnéuniversitetet

LUNDS UNIVERSITET

Postadress	Besöksadress	Telefonnr	Fax	
Högskolan i Borås 501 90 Borås	Allégatan 1	+46 33 435 40 00 (vxl)	+46 33 435 40 03	www.hb.se

---

SVAR TILL NATIONELLA BIBLIOTEKSSTRATEGIN

Följande text utgör kommentarer och synpunkter på utkastet till nationell biblioteksstrategi från forsknings- och utbildningsinstitutionerna inom biblioteks- och informationsvetenskap i Sverige.

Medverkande i formulerandet av svaret har varit:

Institutionen för ABM, Uppsala universitet,
Sociologiska institutionen (biblioteks- och informationsvetenskap), Umeå universitet,
Institutionen för kulturvetenskaper, Avdelningen för ABM, Lunds universitet,
Institutionen för kulturvetenskaper, Linnéuniversitetet, samt
Sektionen för biblioteks- och informationsvetenskap, Högskolan i Borås.

Inledning

Inledningsvis vill vi framhålla att utkastet till nationell biblioteksstrategi som helhet erbjuder en mycket intressant och inspirerande läsning byggt på ett omfattande grundarbete. Texten lyckas fånga bredden av frågeställningar och aktuella problem på biblioteksområdet, liksom de utmaningar som området står inför. Det är också positivt att strategin tydligt betonar vikten av nationell samverkan, lyfter fram ett professionsperspektiv, samt anger vikten av permanenta lösningar i stället för projektbaserade. Flertalet av de konkreta förslag som ges är också sådant som aktörer på biblioteksområdet med lätthet kan enas kring som högprioriterade.

Om föreliggande utkast också ska utgöra grunden till den kommande strategin bör texten naturligtvis redigeras, kortas ned och även rensas vad gäller upprepningar och sådant som snabbt daterar innehållet. Texten kan, och bör också, formuleras än mer framåtriktad med tydligare fokus på de för strategin allra viktigaste punkterna och de övergripande målen.

Textens struktur skulle, enligt vår mening, som alternativ till nuvarande målområden, kunna utgå från bibliotekslagen (och eventuellt annan relevant lagstiftning), det vill säga där lagen slutar börjar strategin. En sådan utgångspunkt skulle kunna underlätta det arbete som bör göras med att separera mål och medel. I nuvarande text är detta sammanblandat, vilket skymmer sikten just för de strategiska mål som tydligare behöver formuleras. Behålls nuvarande struktur med målområden förordar vi ytterligare ett ”moln” för forskning och att utbildning med fördel omformuleras till lärande.

Tveksamhet finns också gällande användningen av så kallade HUMP:ar som utgångspunkt för strategins struktur, givet hur idén med konstruktionen är tänkt att fungera i texten. I nuläget är det en aning oklart var den analytiska förtjänsten ligger med att klumpa ihop hot, hinder, utmaningar, möjligheter och problem i ett begrepp. En SWOT tror vi eventuellt skulle fungera bättre vid de ställen i strategin där komplexiteten behöver förtydligas. Ska HUMP:ar ändå fortsättningsvis användas i den kommande strategin behövs en bättre och tydligare introduktion och motivering.

Nedan följer nu våra huvudsakliga synpunkter och kommentarer på de för oss centrala frågeställningarna i utkastet angående utbildning och forskning, bibliotekarieprofessionen och

kompetensutveckling, samt Kungliga bibliotekets framtida roll. Avslutningsvis formuleras några mer specifika detaljkommentarer.

Bibliotekarieprofessionen

I utkastets allra sista del (sid 59) formuleras en tydlig relation mellan bibliotek - bibliotekarie - biblioteks- och informationsvetenskap, det vill säga att grunden för bibliotekarieyrket är en utbildning i just biblioteks- och informationsvetenskap. Detta är utmärkt, men vi menar att det är synd att den poängen görs så sent i strategin. Det handlar visserligen om en biblioteksstrategi, men professionen har en ganska osynlig roll i texten. Vi önskar att passagen på sidan 59 om grunden för bibliotekarieyrket formuleras redan i strategins inledning, liksom att grunden för bibliotek är bibliotekarie. Om bibliotekarieprofessionen på detta sätt lyfts fram tydligare kan ett större utrymme ges åt bibliotekens verksamhet.

Längre ner i samma passage på sid 59 anges att biblioteken behöver kompetens från "andra områden", såsom IT, kommunikation och utbildning. Vi menar att en sådan formulering kan behöva nyanseras och problematiseras. Att det vid bibliotek finns och har funnits andra typer av tjänster som kräver annan utbildningsbakgrund än biblioteks- och informationsvetenskap är en sak. Att förändrade villkor i omvärlden innebär att innehållet i professionen utvecklas är en annan. De biblioteks- och informationsvetenskapliga utbildningarna utvecklas därför också kontinuerligt för att förbereda studenterna för det kommande arbetslivet.

Vad som eventuellt är "annan kompetens" än bibliotekariekompetens kan således inte ses som något statistiskt och givet. Utifrån vikten vi ser av att stärka bibliotekarieprofessionen önskar vi i strategin ett tydligare fokus på hur det biblioteks- och informationsvetenskapliga ämnet och dess forskning kan stärkas och utvecklas snarare än en diskussion om vilka eventuella andra kompetenser som kan behövas på bibliotek. För framtiden tror vi också att det är av vikt att lyfta fram bibliotekariekompetensen som just en strategisk kompetens, som inrymmer kritisk helhetsförståelse av bibliotekets samhällsroll kombinerad med specialkompetens.

Utbildning och forskning samt ämnesutveckling

I utkastet uttrycks en tilltro till det centrala i en biblioteks- och informationsvetenskapligt grundad utbildning för bibliotekssektorn. Strategin bör dock, enligt vår mening, vara än mer konsekvent avseende biblioteks- och informationsvetenskapens grund för bibliotekarieprofessionen och hur professionen i sin tur är grunden för bibliotek.

På s. 60 i utkastet, under grundutbildning föreslås att fler bibliotekarier ska utbildas och att det behövs fler disputerade. Det är en god grundtanke, som vi stöder, men uppmärksamhet bör också ges till vikten av att hålla uppe söktrycket på utbildningarna i biblioteks- och informationsvetenskap, liksom till betydelsen av att förstärka resurser och förutsättningar för de utbildningar som bedrivs. Även utökade resurser till den biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningen är i detta sammanhang högst väsentligt. Detta utifrån framväxten av biblioteks- och informationsvetenskap som akademisk disciplin och vetenskapsområde de senaste decennierna, vilket är en tydlig, men ännu något skör utveckling.

I närtid ser vi närmast ett akut behov av resurser till den biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningen, något som gärna kan betonas ytterligare i strategin, gärna som ovan har föreslagits i ett eget målområde. Behovet av resurser till forskning är just nu spritt i olika delar av utkastet och skulle med fördel kunna formuleras mer samlat.

Det finns också behov av att lyfta fram och synliggöra att bibliotekarieprofessionen behöver stöd i just forskning, för att utvecklas och för att kunna hantera de utmaningar som fältet står inför. Forskning inom ämnet, forskarutbildning, samt kandidat- och masterprogram i biblioteks- och informationsvetenskap är därför helt grundläggande. Det behövs också en kritisk massa av forskare, lärare och studenter på alla nivåer i ämnet liksom en välfungerande finansiering för att kunna behålla relevansen och ligga i framkant inom forskning och utbildning i relation till bland annat den digitala samhällsomvandlingen.

Kungliga bibliotekets roll

Strategin formulerar ett behov av att Kungliga biblioteket (KB) som myndighet ges ett stärkt och samlat ansvar. Där är vi eniga med skrivningarna i utkastet, men det är av stort vikt att det sker i tydlig dialog och växelverkan med fältets övriga aktörer på alla nivåer. Vi har laborerat med tankar kring vad vi kallar ett distribuerat nationalbiblioteksansvar. För utformningen av hur detta skulle kunna fungera vore det t ex relevant att ta intryck av hur man inom vården använder sig av samverkan utifrån storregionerna. Att arbeta fram en struktur som utgår från de olika regionerna och huvudmännen som finns på de kommunala nivåerna är viktigt, inte minst för legitimiteten inom bibliotekssektorn.

Generellt menar vi att ett starkare nationalbibliotek kan vara lösningen på vissa problem, men inte alla. I det avseendet ger möjligen strategin i nuläget KB alltför många roller. Det finns också en viss risk för upplevd "stockholmscentrering" om KB genomgående ses som lösningen där det finns behov av samordning. Här vill vi verkligen understryka betydelsen av dialog mellan olika delar av sektorn. Ett annat problem i sammanhanget är att KB saknar egen självständig forskningskapacitet, något som även det skulle behöva beaktas i det fortsatta strategiarbetet.

Nationell struktur för kompetensutveckling

I utkastet förordas också någon form av nationellt samlad struktur för kompetensutveckling. Detta menar vi är bra och mycket viktigt, men det kan skrivas fram än tydligare hur en sådan struktur i så fall skall utformas och organiseras. Det är också av vikt i det sammanhanget att både forskning och utveckling ingår. KB skulle kunna ta det övergripande ansvaret att tillsammans med utbildningar, regionbibliotek mfl samverka kring kompetensutveckling för fältet som helhet. Ett tänkbart scenario är att KB ges ett särskilt myndighetsuppdrag med särskilda medel för att bygga upp en tydligare sådan struktur för kompetensutveckling inom sektorn. Detta bland annat för att säkerställa en jämn nivå på den kompetensutveckling som planeras och erbjuds.

När det gäller kompetensutveckling så vill vi också särskilt lyfta fram behovet av ledarskapsutbildning som kan stödja bibliotekarier att ta steget till en chefsroll. Att fler och fler chefer tillsätts utan bibliotekariebakgrund kan vara något som i förlängningen försvagar bibliotekarieprofessionen.

Några specifika synpunkter

- Vid flera tillfällen i utkastet skrivs biblioteken in i en "säkerhetspolitisk" diskurs – med det inledande citatet ur regeringens nationella säkerhetsstrategi som exempel (s. 7). Det är både oväntat och tankeväckande, men inte helt oproblematiskt, då det kan ge upphov till ett i bokstavig bemärkelse ganska defensivt synsätt på bibliotekets samhällsroll.

- På s. 9 talas det också om "korrekt information" när bibliotekets roll i totalförsvaret diskuteras. Vi tror det är viktigt att det framgår att det handlar om samhällsinformation här. En diskussion om att biblioteket i övrigt ska filtrera "sann" information vore olycklig.
- Målformuleringen för området demokrati är inte helt lyckad. Snarare än att det är rätten till fri åsiktsbildning som behöver utvecklas och stärkas (den finns redan) så är det väl alla människors faktiska förutsättningar att använda sig av yttrandefriheten och den fria åsiktsbildningen som behöver stärkas och utvecklas, se till exempel formuleringar på s. 8 från Hirschfeldts rapport. En liten men viktig nyansskillnad.
- Genom hela rapporten hänvisas till "digitaliseringen". Med tanke på digitaliseringens centrala roll i många av utkastets diskussioner och rekommendationer kan det vara klokt att, åtminstone på ett översiktligt sätt, precisera innebörden av begreppet, samt beskriva vilka processer, förutsättningar och behov som avses.

Johanna Rivano Eckerdal
Universitetslektor
Institutionen för kulturvetenskaper, Avdelningen för ABM, Lunds universitet

Joacim Hansson
Professor
Institutionen för kulturvetenskaper, Linnéuniversitetet

Åse Hedemark
Universitetslektor/Studierektor
Institutionen för ABM, Uppsala universitet

Jenny Lindberg
Universitetsadjunkt
Sektionen för biblioteks- och informationsvetenskap, Högskolan i Borås

Jan Nolin
Professor/Vetenskaplig ledare
Sektionen för biblioteks- och informationsvetenskap, Högskolan i Borås

Olof Sundin
Professor/Biträdande Prefekt
Institutionen för kulturvetenskaper, Avdelningen för ABM, Lunds universitet

Åsa Söderlind
Universitetslektor/Biträdande sektionschef
Sektionen för biblioteks- och informationsvetenskap, Högskolan i Borås

Per Wisselgren
Docent/Programsamordnare för biblioteks- och informationsvetenskap
Sociologiska institutionen, Umeå universitet

